Tradus și revizuit de IER (www.ier.ro)

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
SECȚIA A CINCEA

DECIZIE

Cererea nr. 3569/12
Jacky RENARD împotriva Franței și alte 3 cereri
(a se vedea lista în anexă)

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a cincea), reunită la 25 august 2015 într-o cameră compusă din Mark Villiger, *președinte,* Ganna Yudkivska, Vincent A. De Gaetano, André Potocki, Helena Jäderblom, Aleš Pejchal, Síofra O'Leary, *judecători,* și Claudia Westerdiek, *grefier de secție*,

având în vedere cererile sus-menționate, introduse la 3 ianuarie 2012, 14 noiembrie 2011, 13 noiembrie 2011 și 6 iunie 2013.

După ce a deliberat în acest sens, pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

Lista cu reclamanți este inclusă în anexă.

A. Circumstanțele cauzei

1. Faptele cauzei, astfel cum au fost prezentate de reclamanți, pot fi rezumate astfel.

2. Reclamanții au adresat, la momentul litigiilor la care erau părți, întrebări prioritare privind constituționalitatea care au determinat refuzul al Curții de Casație de a le transmite Consiliului Constituțional.

1. Cererea nr. 3569/12

3. La 16 septembrie 2009, reclamantul, J. Renard, a fost citat în fața Tribunalului Corecțional din Auxerre de către Direcția generală a vămilor și a drepturilor indirecte din Burgundia (Administrația Vămilor), în special, pentru acuzații vizând declarații false cu privire la recoltele și stocurile de vinuri.

Printr-o hotărâre din 9 iunie 2011, îndreptată la 25 august 2011 pentru o eroare materială, tribunalul corecțional, sesizat în acest sens cu un memoriu, a dispus transmiterea la Curtea de Casație a unei întrebări prioritare privind constituționalitatea cu privire la conformitatea art. 1791, 1794 alin. (3) și 1818 din Codul general al impozitelor în raport cu drepturile și libertățile garantate prin Constituție.

La 7 septembrie 2011, Curtea de Casație s-a pronunțat că nu era

necesară transmiterea întrebării la Consiliul Constituțional, apreciind că aceasta nu reprezenta o noutate și nu avea un caracter serios. Curtea de Casație a apreciat că penalitățile fiscale stabilite în aplicarea dispozițiilor citate anterior de o instanță care le poate modifica, au un caracter mixt, sancționator și de despăgubire, și răspund, în mod proporțional, nerespectărilor constatate și prejudiciilor care s-au produs fără a se aduce atingere drepturilor garantate de Constituție.

Printr-o hotărâre din 31 mai 2012, Tribunalul corecțional din Auxerre a arătat că reclamantul făcuse deja obiectul unei hotărâri definitive de condamnare din 4 iunie 2009 pentru fapte identice celor ce au stat la baza citației din 16 septembrie 2009. Tribunalul a anulat procedura pusă în mișcare împotriva reclamantului pe motiv că aceasta încălca dispozițiile art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție.

Administrația Vămilor a introdus apel împotriva acestei hotărâri. Procedura este în prezent pendinte în fața curții de apel.

2. Cererea nr. 9145/12

4. Printr-o ordonanță a judecătorului de instrucție din 4 noiembrie 2009, reclamantul, P. Smadja, a fost trimis în judecată în fața Tribunalului corecțional din Nanterre, în special pentru acuzațiile de abuz asupra bunurilor sociale, abuz de încredere, primirea de foloase necuvenite, fals și uz de fals, exercitarea fără drept a profesiei de bancher, înșelăciune și tăinuire. Acesta a adresat o întrebare prioritară privind constituționalitatea prin care contesta conformitatea cu drepturile și libertățile garantate prin Constituție a art. 7 și art. 8 C. proc. pen. privind prescrierea acțiunii publice, astfel cum au fost interpretate în mod constant de Curtea de Casație.

Printr-o hotărâre din 15 martie 2011, Tribunalul corecțional a dispus transmiterea acestei întrebări la Curtea de Casație. În fața Curții de Casație, reclamantul a depus un memoriu prin care solicita instanței să se desesizeze înainte de a începe examinarea întrebării și trimiterea acesteia către Consiliul Constituțional pe motiv că aceasta nu se putea pronunța în mod imparțial asupra propriei jurisprudențe.

Printr-o hotărâre din 20 mai 2011, Secțiile Unite ale Curții de Casație au respins mai întâi cererea de desesizare în temeiul art. L. 411-1 din Codul de organizare judiciară, care prevede „[e]xistă pentru întreaga Republică o Curte de Casație”. Ulterior, aceasta a examinat întrebarea prioritară privind constituționalitatea și a decis să nu o transmită Consiliului Constituțional, considerând că nu reprezenta noutate și nu avea un caracter serios. Curtea de Casație a considerat că „prescrierea acțiunii publice nu îmbracă caracter de principiu fundamental recunoscut de legile Republicii și nu decurge din art. 7 și art. 8 din Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului din 26 august 1789 și nici din altă dispoziție, normă sau principiu cu valoare constituțională; […] că normele referitoare la punctul de pornire al prescrierii acțiunii publice sunt vechi, cunoscute, constante și au la bază criterii precise și obiective; […] că dacă, în conformitate cu art. 8 din Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului din 26 august 1789,

nimeni nu poate fi pedepsit decât în temeiul unei legi «legal aplicate», această cerință este îndeplinită de dreptul la o cale de atac efectivă în fața unei instanțe, care decurge din art. 16 din aceeași declarație".

Printr-o hotărâre din 3 mai 2012, reclamantul a fost declarat vinovat de săvârșirea unor fapte de abuz asupra unor bunuri sociale și de abuz de încredere și achitat pentru restul capetelor de acuzare. Acesta a fost condamnat la o pedeapsă cu suspendare de cincisprezece luni de închisoare, precum și obligat la plata unei amenzi de 20.000 euro. Acesta nu a formulat apel împotriva hotărârii.

3. Cererea nr. 9161/12

5. Printr-o ordonanță a judecătorului de instrucție din 30 octombrie 2009, reclamantul, R. Chardon, a fost trimis în judecată în fața Tribunalului corecțional din Paris pentru acuzațiile de complicitate la deturnare de fonduri publice și complicitate la abuz de încredere. Acesta a adresat în fața Tribunalului corecțional o întrebare prioritară privind constituționalitatea prin care contesta conformitatea cu drepturile și libertățile garantate prin Constituție a art. 7 și art. 8 C. proc. pen. privind prescrierea acțiunii publice, astfel cum au fost interpretate în mod constant de Curtea de Casație.

Printr-o hotărâre din 8 martie 2011, tribunalul a dispus transmiterea acestei întrebări la Curtea de Casație. În fața Curții de Casație, reclamantul a depus o cerere prin care solicita instanței să se desesizeze înainte de a începe examinarea întrebării și trimiterea acesteia către Consiliul Constituțional pe motiv că aceasta nu se putea pronunța în mod imparțial asupra propriei jurisprudențe.

Printr-o hotărâre din 20 mai 2011, Secțiile Unite ale Curții de Casație au respins mai întâi cererea de trimitere fără a examina întrebarea prioritară privind constituționalitatea și au decis să nu transmită Consiliului Constituțional întrebarea prioritară privind constituționalitatea pentru aceleași motive ca cele menționate în legătură cu cererea precedentă (a se vedea pct. 4 *supra*). Printr-o hotărâre din 15 decembrie 2011, Tribunalul Corecțional din Paris l-a achitat pe reclamant pentru unele dintre capetele de acuzare de complicitate la abuz de încredere și de deturnare de fonduri publice. Reclamantul a fost în schimb declarat vinovat pentru alte fapte de deturnare de fonduri publice și condamnat la o pedeapsă cu suspendare de trei luni de închisoare. Acesta nu a formulat apel împotriva hotărârii.

4. Cererea nr. 37791/13

6. La finalul unui proces civil ce a durat mai mult de zece ani, care a condus la pronunțarea unei prime hotărâri de către Curtea de Casație, reclamanta, societatea Banque Martin Maurel, a fost obligată printr-o hotărâre a curții de apel de trimitere din 7 septembrie 2011 la plata unei sume de 30.000 euro pentru abuz de procedură și la plata către partea adversă a sumei de 30.000 euro cu titlu de cheltuieli neincluse în cheltuielile de judecată, prin aplicarea art. 700 C. proc. civ. (CPC). Aceasta a formulat recurs și a adresat cu această ocazie o întrebare

prioritară privind constituționalitatea, contestând conformitatea cu drepturile și libertățile garantate prin Constituție a art. 700 CPC, astfel cum a fost interpretat de Curtea de Casație, astfel încât să permită instanțelor de fond să nu motiveze hotărârile de obligare la plata cheltuielilor neincluse în cheltuielile de judecată către partea adversă.

Printr-o hotărâre din 31 mai 2012, Curtea de Casație s-a pronunțat că nu era necesar să trimită Consiliului Constituțional întrebarea prioritară privind constituționalitatea pe motiv că întrebarea nu prezenta caracter serios din moment ce „dispozițiile criticate, reluate de art. 700 C. proc. civ., care permit judecătorului să impună părții obligate la plata cheltuielilor sau, în caz contrar, părții care cade în pretenții să plătească celeilalte părți suma pe care o stabilește cu titlu de cheltuieli efectuate și neincluse în cheltuielile de judecată să țină seama de considerente de echitate, cât și de situația financiară a părții care a căzut în pretenții, nu pot fi privite ca un obstacol în calea drepturilor la apărare și a dreptului la un proces echitabil care decurg din art. 16 din Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului". La 6 decembrie 2012 Curtea de Casație s-a pronunțat pe fond, casând parțial fără trimitere hotărârea curții de apel în măsura în care obliga reclamanta la plata sumei de 30.000 euro pentru abuz de procedură. Aceasta a respins în schimb motivul ce privea obligarea la plata cheltuielilor neincluse în cheltuielile de judecată pe motiv că „aplicarea art. 700 C. proc. civ. intra în competența discreționară a judecătorului".

B. Dreptul și practica interne relevante

7. Ca urmare a reformei constituționale din 23 iulie 2008 [art. 61-1 și art. 62 alin. (2) din Constituție], întrebarea prioritară privind constituționalitatea permite unui reclamant să conteste în momentul unui litigiu conformitatea unei dispoziții legislative în vigoare cu drepturile și libertățile garantate de Constituție, solicitând instanței de drept comun sesizate să supună, pe cale preliminară, această dispoziție controlului Consiliul Constituțional.

8. Procedura specifică întrebării prioritare privind constituționalitatea este prevăzută de art. 23-1 – art. 23-7 din Legea organică nr. 2009-1523 din 10 decembrie 2009 (denumită în continuare „legea organică"), de modificare a Ordonanței nr. 58-1067 din 7 noiembrie 1958. Această lege este aplicabilă proceselor pendinte începând de la 1 martie 2010. Legea a fost completată de Decretul nr. 2010-148 din 16 februarie 2010 de stabilire a regulilor de procedură aplicabile în fața instanțelor de fond și de casare (art. R. 771-3 – art. R. 771-21 din Codul de procedură administrativă, art. R. 461-1 din Codul de organizare judiciară, art. 126-1 – art. 126-13 C. proc. civ. și art. R. 49-21 – art. R. 49-34 C. proc. pen.).

9. O întrebare prioritară privind constituționalitatea poate fi adresată în fața unei instanțe de fond, însă, de asemenea, pentru prima dată și în apel sau în recurs. În toate cazurile, cea mai înaltă instanță din fiecare ordin jurisdicțional, Curtea de Casație și Consiliul de Stat se asigură, în

ultimul rând, de respectarea condițiilor următoare (art. 23-5 din Legea organică):

- că dispoziția contestată este aplicabilă litigiului sau procedurii sau reprezintă fundamentul urmăririi în justiție;
- că aceasta nu a fost deja declarată conformă Constituției prin motivele și dispozitivul unei decizii a Consiliului Constituțional, cu excepția unor schimbări ale circumstanțelor;
- că problema este nouă și prezintă caracter serios.

10. Dacă aceste condiții sunt îndeplinite, întrebarea prioritară privind constituționalitatea este trimisă Consiliului Constituțional, singurul organ competent să abroge o dispoziție legislativă contrară Constituției.

CAPETE DE CERERE

11. Invocând art. 6 § 1 și art. 13 din Convenție, reclamanții au formulat capete de cerere privind examinarea de către Curtea de Casație a întrebărilor lor prioritare privind constituționalitatea. Acestea se plâng că prin respingerea cererii lor de transmitere a întrebărilor lor prioritare privind constituționalitatea, Curtea de Casație ar fi substituit propria sa apreciere celei a Consiliul Constituțional (cererea nr. 3569/12). Consideră, în continuare, că examinarea de către Curtea de Casație a unei întrebări prioritare privind constituționalitatea referitoare la propria sa jurisprudență este contrară cerinței de imparțialitate (cererile nr. 3569/12, 9145/12 și 9161/12). Aceștia susțin, în cele din urmă, omisiunea motivării de către Curtea de Casație a deciziei sale de respingere a cererii de a adresa Consiliului Constituțional o întrebare prioritară privind constituționalitatea (cererea nr. 37791/13).

12. Invocând art. 1 din Protocolul nr. 1, reclamanții formulează de asemenea un capăt de cerere întemeiat pe nerespectarea principiilor necesității și proporționalității pedepselor (cererea nr. 3569/12). În cele din urmă, aceștia se plâng, în temeiul art. 6 din Convenție, de lipsa motivării de către instanțele interne a deciziilor de obligare la plata cheltuielilor neincluse în cheltuielile de judecată, în aplicarea art. 700 C. proc. civ. (37791/13).

ÎN DREPT

A. Conexarea cauzelor

13. Ținând cont de similitudinea cererilor referitoare la întrebările adresate pe fond de către reclamanți, Curtea consideră necesar să le conexeze, în temeiul art. 42 § 1 din Regulamentul său.

B. Cu privire la capetele de cerere întemeiate pe art. 6 § 1 și art. 13 din Convenție

14. Reclamanții susțin existența mai multor încălcări ale dreptului lor la un proces echitabil și la o cale de atac efectivă. Invocă art. 6 § 1 şi art. 13 din Convenţie. Cu toate acestea, fiind vorba despre capete de cerere întemeiate pe dreptul de acces la o instanță, Curtea reamintește că art. 6 din Convenție este o *lex specialis* în raport cu art. 13, ale cărui garanții sunt absorbite de cele ale art. 6 [*Kudła împotriva Poloniei* (MC), nr. 30210/96, pct. 146, CEDO 2000-XI]. În consecință, aceasta va examina capetele de cerere formulate de reclamanți în temeiul art. 13 din perspectiva unică a art. 6 § 1 din Convenție, ale cărui dispoziții relevante sunt formulate după cum urmează:

Art. 6 § 1

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa”. (...) »

15. În ceea ce privește aplicabilitatea art. 6 § 1 din Convenție, Curtea consideră că problema care este ridicată în speță este aceea de a clarifica dacă garanțiile unui proces echitabil trebuie să fie respectate atunci când se examinează întrebarea prioritară privind constituționalitatea de către instanțele de drept comun, adică, prin opoziție cu Consiliul Constituțional, instanțele de fond și de casare.

16. Or, Curtea constată că soluționarea proceselor pe fond era determinantă în raport cu drepturile garantate prin art. 6 din Convenție, întrebările prioritare privind constituționalitatea fiind adresate cu ocazia unor litigii ce vizau fie contestații privind drepturile și obligațiile cu caracter civil, fie temeinicia unei acuzații în materie penală în fața instanțelor de drept comun sesizate cu acțiunile principale (*mutatis mutandis*, *Coëme și alții împotriva Belgiei*, cererile nr. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 și 33210/96, pct. 114-116, CEDO 2000 VII).

17. Prin urmare, în acest stadiu, este suficient Curții pentru a concluziona că art. 6 § 1 din Convenție este aplicabil.

18. Mai întâi, Curtea subliniază că reclamanții nu au formulat apel împotriva hotărârilor pronunțate împotriva lor în primă instanță (cererile nr. 9145/12 și 9161/12) sau că procesul lor este încă pendinte în fața instanțelor interne (cererea nr. 3569/12). Or, aceasta nu intenționează să separe examinarea condițiilor de respingere a cererii de trimitere a unei întrebări prioritare privind constituționalitatea de către Curtea de Casație sau Consiliul de Stat de cea a caracterului echitabil al acțiunii principale pe care Curtea o apreciază cu privire la ansamblul procedurii și la modul de soluționare a acesteia [*mutatis mutandis*, *Tisset împotriva Franței* (dec.), nr. 60681/10, 12 aprilie 2011].

19. Curtea consideră prin urmare că există îndoieli serioase privind faptul că reclamanții au epuizat căile de atac interne în cele trei cauze, dar nu consideră necesar să soluționeze această problemă în măsura în care

capetele de cerere sunt oricum inadmisibile pentru motivele expuse mai jos.

20. În ceea ce privește capetele de cerere îndreptate împotriva Curții de Casație, întemeiate pe motivul substituirii de către aceasta a aprecierii sale celei a Consiliului Constituțional, pe lipsa sa imparțialitate și pe omisiunea motivării hotărârilor sale, Curtea consideră că reclamanții se plâng, în esență, de o atingere disproporționată adusă dreptului de acces la Consiliul Constituțional, având în vedere respingerea de către Curtea de Casație a cererii de a îi transmite întrebările prioritare privind constituționalitatea.

21. Aceasta amintește că art. 6 din Convenție nu garantează ca atare dreptul de acces la o instanță pentru a contesta constituționalitatea unei dispoziții legislative, în special atunci când dreptul național prevede că acest control de constituționalitate nu este declanșat direct de reclamant, ci printr-o trimitere realizată de instanța în fața căreia pretinsa neconstituționalitate este ridicată [*Previti împotriva Italiei* (dec.), 12 aprilie 2007, nr. 35201/06].

22. Curtea nu exclude totuși că, atunci când un astfel de mecanism de trimitere există, respingerea de către o instanță națională a cererii de a adresa o întrebare preliminară poate, în anumite circumstanțe, să aducă atingere caracterului echitabil al procedurii. Astfel stau lucrurile atunci când respingerea cererii se dovedește a fi arbitrară, adică atunci când intervine respingerea cererii în timp ce normele aplicabile nu prevăd nicio excepție de la principiul de trimitere preliminară sau de organizare a acestuia, în cazul în care respingerea cererii se bazează pe alte motive decât cele care sunt prevăzute de aceste norme și în cazul în care acesta nu este motivat corespunzător în privința acestora (a se vedea, în special, *Coëme și alții*, citată anterior, pct. 114, și *Ullens de Schooten și Rezabek împotriva Belgiei*, nr. 3989/07 și 38353/07, pct. 57-59, 20 septembrie 2011, alături de jurisprudența citată) .

23. Cu acest titlu, dacă procedura de reglementare a întrebării prioritare privind constituționalitatea permite unui justițiabil să conteste, la momentul litigiului în fața unei instanțe de drept comun, conformitatea în raport cu drepturile și libertățile garantate de Constituție a unei dispoziții legislative, Curtea observă că Curtea de Casație și Consiliul de Stat nu sunt obligate, în ultimul rând, să trimită întrebarea privind constituționalitatea la Consiliul Constituțional, în special dacă aceste instanțe apreciază că această problemă nu reprezintă noutate și nu are un caracter serios (pct. 9 *supra*). Astfel, dreptul intern le conferă o anumită putere de apreciere, vizând să reglementeze accesul la Consiliul Constituțional. Curtea subliniază că această putere nu este în contradicție cu Convenția și că trebuie, pe de altă parte, să se țină cont de aceasta în exercitarea controlului.

24. În speță, Curtea constată că deciziile Curții de Casație au fost motivate în raport cu criteriile de netrimitere a unei întrebări prioritare privind constituționalitatea astfel cum sunt enunțate la art. 23-5 din legea organică. Aceasta nu constată, prin urmare, niciun aspect arbitrar de natură a afecta echitatea procedurilor în cauză și consideră, în consecință, că nu s-a adus o atingere nejustificată dreptului de acces la Consiliul

Constituțional.

25. Rezultă că aceste capete de cerere sunt în mod vădit nefondate și trebuie să fie declarate inadmisibile și respinse în aplicarea art. 35 § 3 lit. a) și art. 35 § 4 din Convenție.

C. Cu privire la celelalte capete de cerere

26. Reclamanții au invocat de asemenea o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 (cererea nr. 3569/12) și de asemenea au formulat un capăt de cerere întemeiat pe absența motivării instanțelor interne a deciziilor de obligare la plata cheltuielilor neincluse în cheltuielile de judecată, în aplicarea art. 700 C. proc. civ. (cererea nr. 37791/13).

27. În ceea ce privește primul capăt de cerere, Curtea subliniază că reclamantul a beneficiat, având în vedere stadiul procedurii interne, de o hotărâre pronunțată de tribunalul corecțional de anulare a acțiunii în justiție îndreptate împotriva sa și că această cauză este în prezent pendinte în fața curții de apel ca urmare a recursului declarat de Administrația Vămilor. Aceasta consideră așadar că această parte a cererii este inadmisibilă ca fiind prematură.

28. În ceea ce privește capătul de cerere întemeiat pe lipsa motivării deciziilor de obligare la plata cheltuielilor neincluse în cheltuielile de judecată pronunțate de instanțele interne în aplicarea art. 700 C. proc. civ., Curtea nu identifică nicio aparentă încălcare a art. 6 § 1 din Convenție.

29. Rezultă că aceste capete de cerere trebuie respinse pentru neepuizarea căilor de atac interne, fiind vădit nefondate, în temeiul art. 35 § 1, art. 35 § 3 lit. a) și art. 35 § 4 din Convenție.

Pentru aceste motive,
în unanimitate,
CURTEA

decide să conexeze cererile;

declară cererile inadmisibile.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris, la 17 septembrie 2015.

Mark Villiger PREȘEDINTE	Claudia Westerdiek Grefier

ANEXĂ

Nr.	Cererea nr.	Introdusă la	Reclamant Data nașterii Locul de reședință	Reprezentat de
1.	3569/12	03/01/2012	**Jacky RENARD** 02/09/1947 Saint-Bris-Le-Vineux	Corinne IMBACH
2.	9145/12	14/11/2011	**Philippe SMADJA** 03/10/1952 Paris	Jean-Yves LE BORGNE
3.	9161/12	13/11/2011	**Rémy CHARDON** 13/06/1947 Paris	Jean-Yves LE BORGNE
4.	37791/13	06/06/2013	**Société BANQUE MARTIN MAUREL** Marsilia	Patrice SPINOSI